

Sygn. akt III CSK 254/13

POSTANOWIENIE

Dnia 26 listopada 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Grzegorz Misiurek

SSN Barbara Myszka

w sprawie z wniosku Polskich Sieci Elektroenergetycznych O. S.A.

w K.

przy uczestnictwie C. S., W. S., E.-R.

sp. z o.o. z siedzibą w T. i Województwa [...] - Zarządu Dróg Wojewódzkich w K.

o zasiedzenie służebności przesyłu,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 26 listopada 2014 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Okręgowego w K.

z dnia 21 lutego 2013 r.,

**uchyła zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w K. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 25 września 2012 r. Sąd Rejonowy w K. oddalił wniosek wnioskodawcy - Polskich Sieci Elektroenergetycznych O. S.A. w K. o stwierdzenie, że z dniem 2 lutego 2009 r. nabył on przez zasiedzenie służebność przesyłu, obciążającą położoną w C. działkę ewidencyjną nr 922 obręb 1 C., polegającą na nieodpłatnym i nieograniczonym w czasie prawie do posiadania na tej nieruchomości i utrzymywania posadowionych i przebiegających przez nieruchomość urządzeń napowietrznej linii elektroenergetycznej oraz związanej z nią i wynikającej z obowiązujących przepisów prawnych strefy ograniczonego korzystania z nieruchomości, także w zakresie niezbędnym do zapewnienia prawidłowego i niezakłóconego działania tej linii, którą to służebność wykonywać będzie każdorazowy właściciel linii elektroenergetycznej na wyznaczonym pasie gruntu. Sąd ustalił, że po nieodpłatnym przejęciu, decyzją z dnia 24 sierpnia 1979 r., gospodarstwa rolnego należącego do J. i G. Z., G. Z. uzyskała w 1979 r. prawo do bezpłatnego dożywotniego użytkowania działki, której dotyczy wniosek, a następnie na podstawie decyzji Naczelnika Urzędu Rejonowego w K. z dnia 28 października 1996 r. przyznana jej została własność tej działki. Rok później działkę darowała na współwłasność wnukom - uczestnikom W. i C. S. Działka znajduje się pomiędzy słupami 46 i 47 linii 220 kV K. – R., wybudowanej w latach 1974-76 i przebiegającą nad nią przewody fazowe i odgromowe dwóch linii. Sąd Rejonowy zakwestionował zdatność części kserokopii dostarczonych przez wnioskodawcę do pełnienia roli dowodu z dokumentów, ponieważ nie zostały potwierdzone za zgodność z oryginałem. Zgodził się jedynie, że w tej formie wnioskodawca może dowodzić faktu wydania i treści dokumentów sprzed kilkudziesięciu lat, których, mimo starań, nie można odnaleźć. Natomiast przyjęcie dopuszczalności stosowania niepotwierdzonych kserokopii jako dowodów, o których mowa w art. 308 k.p.c., mimo dostępności dokumentów, które umożliwią potwierdzenie zgodności kserokopii z oryginałem uznał za prowadzące do obejścia przepisów o dowodzie z dokumentów. Ostatecznie przyjął, że wnioskodawca nie wykazał tożsamości linii kV 220 K.- R. z linią N. – W., wymienioną w decyzji z dnia 4 kwietnia 1974 r. o zezwoleniu na realizację linii elektroenergetycznej, wydanej na podstawie ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości (jedn.

tekst: Dz.U. z 1974 r., Nr 10, poz. 64 ze zm.), ani tego, kto był właścicielem działki nr 922 w owym czasie, nie dowiódł też, że przysługuje mu prawo własności linii przeprowadzonej nad działką nr 922, ani też, że on sam oraz jego poprzednicy, których posiadanie może doliczyć, korzystali z tej linii od dnia 30 grudnia 1988 r. do dnia 31 maja 1994 r. Ubocznie Sąd Rejonowy poddał ocenie także zakwestionowane przez siebie kserokopie i stwierdził, że wnioskodawcy można by ewentualnie zaliczyć okres posiadania nieruchomości w zakresie odpowiadającym służebności przesyłu od 1 października 1990 r., gdyby wykazał, że w tożsame posiadanie nieruchomości przysługiwało wówczas Zakładowi Energetycznemu S. Wcześniej zasiedzenie praw na nieruchomości Skarbu Państwa wyłączał art. 177 k.c.

Sąd Okręgowy w K. postanowieniem z dnia 21 lutego 2013 r. oddalił apelację wnioskodawcy od postanowienia Sądu pierwszej instancji. Sąd Okręgowy podzielił stanowisko Sądu Rejonowego, że wnioskodawca nie wykazał w toku postępowania, iż jest właścicielem linii elektroenergetycznej 220 kV K. – R., ani też, że on sam i jego poprzednicy korzystali z tej linii na podstawie decyzji Urzędu Miasta i Gminy w C. z dnia 4 kwietnia 1974 r. o zezwoleniu na realizację linii elektroenergetycznej, ponieważ decyzja dotyczyła zezwolenia na budowę linii 220 kV linii W. – N., a nie linii K. - R. Nie dowiódł też czyją własność (Skarbu Państwa czy osób fizycznych) stanowiła nieruchomość w chwili wydania tej decyzji, ani że w okresie od dnia 30 grudnia 1988 r. do dnia 31 maja 1994 r. linia była wykorzystywana przez Przedsiębiorstwo Państwowe Zakład Energetyczny w S., którego następcą mieni się wnioskodawca. Za podstawowe przyczyny przesądzające o niezasadności wniosku Sąd odwoławczy uznał to, że wnioskodawca nie dowiódł, iż jest właścicielem linii elektroenergetycznej przebiegającej nad nieruchomością uczestników i korzystającym z tej nieruchomości w sposób odpowiadający służebności przesyłu. Przedłożone przez wnioskodawcę kopie dokumentów ocenił jako pozbawione cech dokumentu urzędowego i nie uprawniające do łączenia z nimi domniemań przewidzianych w art. 244 § 1 k.p.c., ponieważ nie zostały poświadczone za zgodność z oryginałem, mimo zarzutów podnoszonych przez uczestników. Przychylił się też do stanowiska, że nie ma podstaw do ustalenia, że uprawnienie do korzystania z nieruchomości

uczestników można wywieść z treści decyzji z 4 kwietnia 1974 r., wydanej na podstawie ustawy z dnia 12 marca 1958 r.

Postanowienie Sądu Okręgowego wnioskodawca zaskarżył skargą kasacyjną opartą na obydwu podstawach z art. 398³ § 1 k.p.c. Zarzucił naruszenie przepisów prawa procesowego - art. 232 k.p.c. przez nierozpoznanie istoty sprawy, art. 227 k.p.c. w zw. z art. 244 § 1 k.p.c. przez pominięcie aktów prawnych – zarządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 9 lipca 1993 r. oraz zarządzenia Rady Ministrów nr 57 z dnia 30 grudnia 1988 r. oraz naruszenie art. 232 w zw. z art. 308 § 1 k.p.c. przez zakwestionowanie mocy dowodowej kopii dokumentów przedstawionych przez wnioskodawcę. Naruszenie prawa materialnego skarżący łączył z niezastosowaniem art. 292 k.c. w zw. z art. 172 k.c., niezastosowaniem art. 43¹ k.c. i 55¹ k.c. w zw. z art. 49 k.c., a także niezastosowaniem art. 176 k.c.

We wnioskach domagał się uchylenia zaskarżonego postanowienia w całości i przekazania sprawy do ponownego rozpatrzenia oraz zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania.

Uczestnicy C. S. i W. S. wnieśli o oddalenie skargi kasacyjnej i zasądzenie kosztów postępowania na ich rzecz od wnioskodawcy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Ze względu na ograniczenie się przez Sąd drugiej instancji do oceny, że wnioskodawca nie wykazał żadnej z okoliczności istotnych do stwierdzenia, że nastąpiło zasiedzenie służebności przesyłu na nieruchomości stanowiącej od 1997 r. współwłasność uczestników C. i W. S., najistotniejsze znaczenie mają te zarzuty, których celem jest wykazanie nieprawidłowości przeprowadzonego postępowania dowodowego, a zwłaszcza nieuzasadnionego zdyskwalifikowania części przedstawionego przez wnioskodawcę materiału jako niezdatnego do pełnienia roli dowodu. Z uwagi na zakaz zawarty w art. 398³ § 3 k.p.c. skarga kasacyjna nie może być oparta na zarzutach dotyczących uchybień w zakresie oceny dowodów i ustalenia faktów, nie jest natomiast wyłączone podnoszenie innych zarzutów odnoszących się do uchybień toku postępowania dowodowego.

Skarżący argumentował, że Sąd Okręgowy błędnie potraktował powołane przez niego i przedstawione w formie kserokopii zarządzenia Rady Ministrów nr 57 z dnia 30 grudnia 1988 r. oraz Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 9 lipca 1993 r. jako dokumenty, które powinny zostać złożone w oryginale lub potwierdzonym za zgodność z oryginałem odpisie, by mogły zostać włączone do materiału dowodowego. Powołując się na treść art. 93 Konstytucji RP zwrócił uwagę, że są to akty prawne, które mają wprawdzie charakter wewnętrzny, niemniej należą do systemu aktów prawnych i powinny być traktowane jako znane sądowi źródło prawa a nie jako podlegający ocenie dowód służący poczynieniu ustaleń faktycznych. Istota tzw. aktów o charakterze wewnętrznym było przedmiotem wypowiedzi w piśmiennictwie i orzecznictwie zarówno Sądu Najwyższego (por. postanowienie z dnia 7 grudnia 1999 r., I CKN 795/99, OSNC 2000/6/14), jak i Trybunału Konstytucyjnego, który – zgodnie z postanowieniem art. 93 ust. 3 Konstytucji RP dokonuje kontroli zgodności tych aktów z powszechnie obowiązującym prawem (por. wyrok z dnia 10 czerwca 1993 r., SK 37/02, OTK-A 2003/6/53). Panuje zgoda co do tego, że konstytucyjny system budowy źródeł prawa jest dualistyczny i obejmuje akty powszechnie obowiązujące oraz akty o charakterze wewnętrznym. Wewnętrzne akty normatywne w rozumieniu art. 93 Konstytucji RP mogą być wydawane na podstawie ustawy, podlegają kontroli co do ich zgodności z powszechnie obowiązującym prawem, obowiązują tylko jednostki organizacyjne podległe organowi wydającemu te akty i nie mogą stanowić podstawy decyzji organów państwowych wobec obywateli i osób prawnych oraz innych podmiotów. Jako składniki obowiązującego systemu prawnego nie wymagają one dowodzenia w toku procesu, z założenia bowiem są znane sądowi. Zważyć jednak należy, że elementem systemu źródeł prawa są jedynie akty wewnętrzne ustanawiające obowiązujące normy prawne, nie zaś - wydawane niejednokrotnie przez te same podmioty - zarządzenia o charakterze organizacyjnym, jednorazowym, których treścią jest wykonanie innego rodzaju uprawnień władczych względem podporządkowanych im podmiotów. Wskazywane przez skarżącego zarządzenia dotyczyły reorganizacji (podziału i łączenia) oraz przekształceń przedsiębiorstw państwowych i przekazywania między nimi mienia, a więc mieściły się we władczych uprawnieniach właścicielskich, realizowanych

przez organ założycielski lub inny organ upoważniony przez ustawy. Tego rodzaju czynności są zbliżone w trybie podejmowania i skutkach do decyzji administracyjnych, nie zaś do stanowienia norm prawnych. Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w wyrokach z dnia 21 października 1983 r. (III PRN 1/83, OSNC 1984/6/95) i z dnia 13 grudnia 1991 r. (II CR 85/91, OSNC 1993/3/41), czynności takie mają odrębny charakter, wynikają ze stosunków regulowanych ustawą z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych (jedn. tekst Dz.U. z 2013 r., poz. 1384) i rozporządzeniami wykonawczymi wydanymi na jej podstawie. W rozpatrywanym wypadku również przepisami innych ustaw szczegółowych (tj. ustawy z dnia 11 maja 1988 r. o nadzwyczajnych uprawnieniach i upoważnieniach dla Rady Ministrów - Dz.U. Nr 13, poz. 89 i ustawy z dnia 5 lutego 1993 r. o przekształceniach własnościowych niektórych przedsiębiorstw państwowych o szczególnym znaczeniu dla gospodarki państwa – Dz.U. Nr 16, poz. 69 ze zm.). Tego rodzaju indywidualne zarządzenia są dokumentami urzędowymi, kierowanymi do podległych podmiotów i nie podlegają ogłoszeniu. Dowodzenie ich treści wymaga zachowania reguł obowiązujących w wypadku prowadzenia dowodu z dokumentów. Posłużenie się niepotwierdzoną kserokopią jako środkiem mającym posłużyć ustaleniu treści pisemnego dokumentu uznać należy za dopuszczalne tylko wówczas, kiedy z przyczyn faktycznych uzyskanie dostępu do oryginału lub wypisu lub odpisu funkcjonującego na prawach oryginału nie jest możliwe dla strony, a także dla sądu. Wówczas nie zachodzi niebezpieczeństwo obejścia przepisów o prowadzeniu dowodu z dokumentów, na które Sąd Najwyższy wskazywał w uzasadnieniu wyroku z dnia 14 lutego 2007 r. (II CSK 401/06, nie publ.), a jednocześnie nie doznaje naruszenia prawo strony do dowodzenia swoich racji innymi środkami (przyrządami), które utrwalają obrazy (w tym wypadku obraz dokumentu, którego oryginał lub odpis na prawach oryginału się nie zachował) i mogą posłużyć ustaleniu, czy określony dokument istniał, jaką treść zawierał i od kogo pochodził. Kserokopia jest formą technicznego (z wykorzystaniem fotoelektrycznego) odtworzenia i utrwalenia dokumentów, rysunków i innych dwuwymiarowych elementów graficznych. Nie różni się zasadniczo, jeśli chodzi o rezultat w postaci kopii od fotokopii, która wymieniona została w art. 308 k.p.c. Wyłączenie możliwości posłużenia się kserokopią dokumentu, którego istnienia

i treści nie można inaczej wykazywać prowadziłoby do powstania niewynikającego z przepisów zakazu dowodowego. Dostatecznym zabezpieczeniem przed nadużyciami jest, ujęty w art. 233 § 1 k.p.c., obowiązek przeprowadzenia przez sąd wszechstronnej oceny wiarygodności takiego dowodu. Jednak zgłoszony przez wnioskodawcę zarzut naruszenia art. 244 § 1 i art. 308 k.p.c. nie może zostać uwzględnione, ponieważ - co wynika z uzasadnienia wyroku Sądu Rejonowego – tak właśnie wyłożył on i zastosował powyższe przepisy, czego Sąd Okręgowy nie zakwestionował. Obydwa Sądy przychyliły się natomiast do poglądu, akceptowanego także przez Sąd Najwyższy, że zastosowanie tej metody do ustalenia treści dokumentów, których nieosiągalność nie została wykazana, stanowiłoby obejście przepisów o prowadzeniu dowodu z dokumentów.

Przytoczone reguły nie odnoszą się do dowodu z dokumentu, którym jest ogłoszenie opublikowane w Monitorze Sądowym i Gospodarczym. Zgodnie z postanowieniami ustawy z dnia 22 grudnia 1995 r. o wydawaniu Monitora Sądowego i Gospodarczego (jedn. tekst: Dz.U. z 2014 r., poz. 125) i rozporządzenia wykonawczego Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 kwietnia 1996 r. w sprawie organizacji, sposobu wydawania i rozpowszechniania oraz podstawy ustalania ceny numerów Monitora Sądowego i Gospodarczego i wysokości opłaty za zamieszczanie w nim ogłoszenia lub obwieszczenia (jedn. tekst: Dz.U. z 2013 r. poz. 238). Monitor Sądowy i Gospodarczy, jest ogólnokrajowym dziennikiem urzędowym przeznaczonym do zamieszczania obwieszczeń lub ogłoszeń obejmujących wszystkie wpisy do Krajowego Rejestru Sądowego, chyba że ustawa stanowi inaczej; ogłoszenia wymagane przez kodeks spółek handlowych, obowiązkowo publikowane ogłoszenia przewidziane przepisami kodeksu postępowania cywilnego i inne obwieszczenia i ogłoszenia, jeżeli ich ogłoszenie w Monitorze Sądowym i Gospodarczym jest wymagane lub dopuszczone przez ustawy. Celem wydawania Monitora jest stworzenie materialnych podstaw wynikającego z art. 15 ust. 1 w zw. z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (jedn. tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 1203 ze zm.) niewzruszalnego domniemania powszechnej znajomości wpisów w rejestrze, na nieznaną którą nie może się powoływać nikt, co oznacza, że traktować je należy jako fakty powszechnie znane w rozumieniu art. 228 k.p.c. Wystarczającym

sposobem wykazania treści pozostałych materiałów opublikowanych w Monitorze Sądowym i Gospodarczym jest wskazanie miejsca ich publikacji.

Nie można też odmówić skarżącemu racji, gdy podnosi, że obowiązkiem sądu jest uwzględnienie całości obowiązujących przepisów prawnych, w tym wynikających z nich a także z wpisanych do Krajowego Rejestru Sądowego informacji o zadaniach i funkcjonowaniu podmiotów sektora energetycznego i wnioskowania na ich podstawie również o faktach istotnych dla kwestii własnościowych w strukturach energetycznych. Z tych przyczyn za trafne trzeba uznać zarzuty naruszenia przepisów art. 43¹ k.c. i 55¹ k.c. w zw. z art. 49 k.c. i art. 176 k.c. Zważywszy na przeznaczenie i specyfikę linii najwyższych napięć nie można wykluczyć potrzeby posłużenia się w procesie ustalania faktów także domniemaniami faktycznymi.

Wreszcie ocena materiału dowodowego nie może być dokonywana z pominięciem części dowodów, których wartość i wiarygodność nie jest kwestionowana, ani bez rozważenia jakie okoliczności nie budzą sporu między uczestnikami i czy fakty te podważone zostały w świetle całokształtu zebranego materiału dowodowego. Tymczasem, co słusznie podnosi skarżący, w rozważaniach Sądu Okręgowego pominięte zostały dowody z zeznań świadków i kompleksowa ocena stanowisk stron co do prawa własności linii przesyłowej przebiegającej nad działką uczestników.

Uchybienia, jakie popełnił Sąd odwoławczy spowodowały, że dokonana przezeń ocena żądań wnioskodawcy nie bazowała na prawidłowo zbudowanych ustaleniach, poczynionych w wyniku wszechstronnego rozważenia i oceny twierdzeń stron i prawidłowo zebranego materiału dowodowego. Sąd drugiej instancji nie wyjaśnił, jakie fakty przyjmuje za ustalone, co uniemożliwia przeprowadzenie w postępowaniu kasacyjnym kontroli prawidłowości stosowania prawa materialnego i powoduje konieczność uchylenia zaskarżonego postanowienia i przekazania sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego wynika z treści art. 398²¹ w zw. z art. 391 § 1, art. 108 § 2 i art. 13 § 2 k.p.c.

